

Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний університет внутрішніх справ
Кримінологічна асоціація України

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Збірник матеріалів
IV Міжнародної науково-практичної конференції

15 квітня 2016 року

Харків 2016

УКРАЇНА

УДК [343.85:343.35](477.54)
ББК 67.308

*Друкується згідно з рішенням оргкомітету за дорученням
Харківського національного університету внутрішніх справ
від 19.01.2016 року, № 4;
рішенням правління Кримінологічної асоціації України
від 22.01.2016 року, № 2.*

К82 Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції : Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції [15 квітня 2016 року, м. Харків] / МВС України ; Харківський нац. ун-т внутр. справ ; Кримінологічна асоціація України. — Харків : ХНУВС, 2016. — 292 с.

Збірник матеріалів науково-практичної конференції висвітлює широке коло актуальних проблем чинного законодавства у сфері протидії корупції в Україні, а також інших зарубіжних країнах; теорію кримінального права і практику його застосування в частині боротьби з неправомірною вигодою та іншими видами зловживань службовими особами; результати пошуку рішень з актуальних питань протидії корупції та профілактичної роботи з населенням.

Для науковців, працівників правоохоронних органів, правників, аспірантів, ад'юнктів, здобувачів вищих навчальних закладів, а також усіх, хто цікавиться проблемами запобігання та протидії корупції.

Публікації наведено в авторській редакції. Оргкомітет не завжди поділяє погляди авторів публікацій.

За достовірність наукового матеріалу, професійного формулювання, фактичних даних, цитат, власних імен, географічних назв, а також за розголошення фактів, що не належать відкритому друку тощо, відповідають автори публікацій.

Електронна копія збірника безоплатно розміщується у відкритому доступі на сайті збірника наукових праць «Вісник Кримінологічної асоціації України» (www.visnikkau.org).

УДК 343.35(477)

Гродецький Юрій Васильович,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права № 1
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
Харків, Україна

НЕПРАВОМІРНА ВИГОДА ЯК ОЗНАКА ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТАТТЕЮ 369³ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Законом України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань» від 3 листопада 2015 р. № 743-VIII КК України було доповнено новою статтею 369³ («Протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань»). Ця норма є новою для кримінального права України, у зв'язку з чим потребує дослідження. Перш за все, заслуговує на увагу відсутність визначення поняття неправомірної вигоди, яке використовується у даній статті у значенні предмета та мети злочинів.

Зміст неправомірної вигоди у КК різний і залежить від того, у якому злочині це поняття використовується. Так, у примітці до ст. 160 КК («Підкуп виборця, учасника референдуму») під неправомірною вигодою розуміють кошти чи інше майно, переваги, пільги, послуги або нематеріальні активи, вартість яких перевищує три відсотки розміру мінімальної заробітної плати, які пропонують, обіцяють, надають чи одержують без законних на те підстав. Вказівка на показник для розрахунку суми (більше трьох відсотків розміру мінімальної заробітної плати) свідчить про грошовий характер неправомірної вигоди у цьому злочині. Дещо інший підхід застосований у примітці до ст. 364¹ КК («Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми»), де під неправомірною вигодою розуміють грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які пропонують, обіцяють, надають або одержують без законних на те підстав. Це визначення не містить показників для розрахунку сум. Більше того, у ньому передбачені й будь-які вигоди негрошового характеру.

Такий розширений підхід був впроваджений Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забез-

печення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції» від 12 лютого 2015 р. № 198-VIII, яким дефініція неправомірної вигоди у примітці до ст. 364¹ КК після слів «нематеріальні активи» була доповнена словами «будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру». Цим же Законом були внесені подібні зміни і до примітки 2 до ст. 354 КК («Підкуп працівника підприємства, установи чи організації»), у результаті чого визначення неправомірної вигоди для цієї статті стало аналогічним визначенню у примітці до ст. 364¹ КК.

Положення примітки до ст. 364¹ КК, на перший погляд, мають переваги над іншими положеннями КК для того, щоб саме вони були використані для тлумачення неправомірної вигоди у ст. 369³ КК. Утім, це не так. Примітка до ст. 364¹ КК чітко визначає перелік статей КК, для яких вона призначена: 364, 364¹, 365², 368, 368³, 368⁴, 369, 369² та 370. Серед них ст. 369³ КК немає. Це означає, що використати таке розуміння неправомірної вигоди для ст. 369³ КК неможливо. Перелік статей у примітці до ст. 364¹ КК вичерпний, а відповідно до ч. 4 ст. 3 КК застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією заборонено. Така ж ситуація і з дефініціями неправомірної вигоди у примітці до ст. 160 КК та примітці 2 до ст. 354 КК — вони розраховані лише на ці статті. Існує ще примітка 1 до ст. 368 КК, де наводиться визначення неправомірної вигоди в значному, великому та особливо великому розмірах, але воно розкриває лише одну характеристику — розмір, залишаючи поза увагою самі ознаки неправомірної вигоди, тому що вони визначені у примітці до ст. 364¹ КК.

Таким чином, КК не містить загального визначення неправомірної вигоди, яке можна було б використовувати у всіх випадках, де дане поняття передбачено кримінально-правовими нормами. У зв'язку з цим для встановлення змісту неправомірної вигоди у ст. 369³ КК запозичити відповідні дефініції КК неможливо.

Інший підхід у пошуку змісту неправомірної вигоди у ст. 369³ КК пов'язаний з дослідженням положень законодавства, спрямованих на запобігання впливу на результати офіційних спортивних змагань корупційних правопорушень та порушень, пов'язаних із корупцією у сфері спорту. У першу чергу — це вказаний вище Закон України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань», але він тлумачення неправомірної вигоди не передбачає. Однак у ч. 1 ст. 2 цього Закону зазначено, що відносини щодо запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань регулюються цим Законом, законами України «Про запобігання корупції», «Про фізичну культуру і спорт», іншими

законами, міжнародними договорами України, іншими нормативно-правовими актами. У Законі України «Про фізичну культуру і спорт» від 24 грудня 1993 р. № 3808-XII немає жодної вказівки на неправомірну вигоду. Натомість, у Законі України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII у абз. 7 ч. 1 ст. 1 наведено таке визначення: «неправомірна вигода — грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав». Нескладно помітити, що воно тотожне за ознаками з визначенням, передбаченим у примітці до ст. 364¹ КК.

При застосуванні вказаної дефініції неправомірної вигоди до ст. 369³ КК відразу виникає питання: як вона узгоджується з вимогою у ч. 3 ст. 369³ КК встановлювати розмір, що перевищує двадцять мінімальних заробітних плат? Зрозуміло, що вказівка на певний грошовий вимір неправомірної вигоди не відповідає такому її різновиду, як будь-які вигоди негрошового характеру. У зв'язку з цим можна зробити тільки один висновок — пропонується дефініція, що передбачена Законом України «Про запобігання корупції», для ч. 3 ст. 369³ КК не підходить. Може тоді її можна використати для ч. 1 ст. 369³ КК? Відповідь та ж сама — «ні». І ось чому.

Одна з особливостей ст. 369³ КК полягає у тому, що вона встановлює кримінальну відповідальність за два відносно самостійних злочини. Один із них передбачений у частині першій, другий — у частині третій цієї статті. Кожний з них містить вказівку на неправомірну вигоду. Проте у частині першій зазначеної статті це поняття не обмежено будь-яким розміром, а у частині третій неправомірна вигода обов'язкового повинна перевищувати двадцять мінімальних заробітних плат. Застосування визначення неправомірної вигоди, що передбачено Законом України «Про запобігання корупції», для ч. 1 ст. 369³ КК, на відміну від ч. 3 цієї статті, логічних перешкод несумісності немає. Однак чи можливо застосовувати різні підходи щодо тлумачення однієї й тієї ж ознаки, передбаченої хоча і різними частинами, але все ж таки однієї статті КК? Вважається, що це недоцільно. По-перше, це суперечило б принципам законодавчої техніки. По-друге, обидва злочини, що передбачені частинами 1 та 3 ст. 369³ КК, спрямовані на охорону тих самих суспільних відносин, внесені до КК одним Законом України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань», що свідчить про їх однорідність. У зв'язку з цим ці злочини належать до єдиного комплексу правових норм, спрямованих на запобігання впливу на результати офіційних спортивних змагань ко-

рупційних правопорушень та порушень, пов'язаних із корупцією у сфері спорту. Для такого комплексу норм повинна існувати єдина термінологія. Якщо неможливо використати певне тлумачення для однієї норми такого комплексу, то і для інших норм воно не може бути застосоване.

Отже, визначення неправомірної вигоди, що передбачено Законом України «Про запобігання корупції», для тлумачення ознак злочинів, що передбачені ст. 369³ КК, застосувати також не можна.

Склалася ситуація, за якої законодавчого визначення неправомірної вигоди для ст. 369³ КК не існує. Взагалі-то це не є чимось винятковим. Для цілої низки кримінально-правових норм застосовується наукове тлумачення окремих характеристик злочинів. Утім, у даному випадку використання саме законодавчого визначення неправомірної вигоди було б більш виправданим. По-перше, в усіх випадках, коли неправомірна вигода є однією з ознак якогось злочину, вона має дефініцію у самому КК. По-друге, для корупційних діянь законодавець вже традиційно надає визначення цьому поняттю.

Виправити становище можна шляхом внесення змін до КК, якими передбачити дефініцію неправомірної вигоди для ст. 369³ КК та помістити її у примітці до цієї статті. Однак виникає питання: яке визначення є найбільш оптимальним? Тут можливі два підходи: 1) використати одне з визначень, які передбачені у КК, як базове; 2) запропонувати нове. Другий варіант явно недоречний, тому що є порушенням принципів законодавчої техніки, відповідно до яких одному поняттю має відповідати одне визначення, що повинно використовуватись у всіх відповідних випадках. На сьогодні цей принцип вже порушено, адже, як було показано вище, у КК міститься два типи визначень неправомірної вигоди: 1) у примітці до ст. 160 КК, 2) у примітці 2 до ст. 354 КК та у примітці до ст. 364¹ КК. Другий тип містить вказівку на будь-які вигоди негрошового характеру, у зв'язку з чим не може бути використаний. Залишається єдиний варіант — використати визначення, передбачене приміткою до ст. 160 КК, але видалити з нього слова «вартість яких перевищує три відсотки розміру мінімальної заробітної плати». Отримаємо наступне: «У цій статті під неправомірною вигодою слід розуміти кошти чи інше майно, переваги, пільги, послуги або нематеріальні активи, які пропонують, обіцяють, надають чи одержують без законних на те підстав». Це визначення і пропонується передбачити у примітці до ст. 369³ КК.

Одержано 16.02.2016